

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

พระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

สุรพงษ์ จันอิน

ผู้ตรวจ

๑. พระเมธีรรัตติกาล (จรรยา จินวโร)
๒. พระศรีรัตนโมลี (สมคิด สุระโค)
๓. ดร.ฉานนียง เมื่อนิจ

บรรณาธิการ

จารุณี กาญจนธ

สำนักพิมพ์
ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ

๓๓ ซอยราษฎร์เอก ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐
โทร : ๐๒-๖๖๖-๖๖๖๖ (มีค่าใช้จ่าย) โทร : ๐-๖๖๖-๖๖๖๖
E-mail : info_academic@yahoo.com

๘๕.๐๐

พระพุทธานุศาสนนา ม.๓

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

พิมพ์ซ้ำ ดัดแปลง ออกจำหน่าย แจกจ่าย และสารพัดโดย
ประจักษ์ ในตอนใดตอนหนึ่งโดยหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าจะ
เป็นข้อความ และสิ่งอื่นใด ด้วยวิธีการใดๆก็ตาม ก็ไม่ถือว่าเป็น
การละเมิดลิขสิทธิ์ หากผู้ใดจะนำข้อความนี้ไปใช้โดยไม่
แจ้งแก่ผู้พิมพ์และจำหน่าย จะต้องได้รับอนุญาตก่อน
เป็นลายลักษณ์อักษรจาก สำนักพิมพ์ผู้สงวนลิขสิทธิ์

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สุพรรณ จันฉิม

พระพุทธานุศาสนนา (ฉบับมัธยมศึกษาปีที่ ๓). -- กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๕๕.

๒๓๒ หน้า.

๑. พระพุทธานุศาสนนา -- การศึกษาและการสอน. I. ชื่อเรื่อง.

๒๕๕๕.๓๐๓

ISBN 978-974-302-644-7

บรรณาธิการบริหาร

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ อมรรคนันท์ ค.บ., ค.ศ. (วิศวกรรมศึกษา)
Cert. in Informatic for Research

บรรณาธิการวิชาการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัชสิทธิ์ ประทุมราช B.S.E.E., ค.บ., M.A., Ph.D.

ผู้ช่วยบรรณาธิการวิชาการ

จารย์ กาญจนา โนนะ ค.บ., ค.ม. (การบริหารการศึกษา)

กรรมการผู้จัดการ

จิรา มินมณี พ.ม., ค.บ.

กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่ง ที่ สพฐ ๒๕๓/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ให้ใช้
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมีระยะเวลาการใช้หลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ดังนี้

๑. โรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรและโรงเรียนที่มีความพร้อมตามรายชื่อที่กระทรวง
ศึกษาธิการประกาศ

(๑) ปีการศึกษา ๒๕๕๒ ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔

(๒) ปีการศึกษา ๒๕๕๓ ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๒ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และ ๕

(๓) ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๔ เป็นต้นไป ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช ๒๕๕๑ ทุกชั้นเรียน

๒. โรงเรียนทั่วไป

(๑) ปีการศึกษา ๒๕๕๓ ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๔

(๒) ปีการศึกษา ๒๕๕๔ ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑
ในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และ ๒ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และ ๕

(๓) ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๕ เป็นต้นไป ให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช ๒๕๕๑ ทุกชั้นเรียน

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน พระพุทธานุศาสนนา เป็นสาระหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม ตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้จัดสาระ
การเรียนรู้แกนกลาง ให้เหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม.๓) มีโครงสร้างเนื้อหา มีความ
สอดคล้องกับสาระมาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธ
ศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่
ร่วมกันอย่างสันติสุข และมาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และอ้าง
พระพุทธานุศาสนนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม.๓) เล่มนี้ ได้จัดโครงสร้างเนื้อหา
จำนวน ๒๐ บท สอดคล้องกับมาตรฐาน ส ๑.๑ และ ส ๑.๒ ครบตามตัวชี้วัด ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
(ม.๓) ตามที่ผู้เรียบเรียงกำหนด

หวังว่าหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน พระพุทธานุศาสนนาเล่มนี้ จะเกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม.๓) และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้น
ฐาน

พุทธศักราช ๒๕๕๑ ทุกประการ

สุพรรณ จันฉิม

ในนามผู้เรียบเรียง

สารบัญ

บทที่ ๑	ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา	๑	บทที่ ๙	นิโรธ : อัตถะ ๓	๑๑๔
	สรุป	๒๐๒		สรุป	๑๒๐๒
	คำถามท้ายบท	๒๐๓	บทที่ ๑๐	มรรค	๑๒๐๓
บทที่ ๒	ศึกษาพุทธประวัติจากพระพุทธรูปปางต่าง ๆ สรุปและวิเคราะห์พุทธประวัติ	๒๐๔		สรุป	๑๒๐๔
	สรุป	๒๐๕		คำถามท้ายบท	๑๒๐๕
	คำถามท้ายบท	๒๐๖	บทที่ ๑๑	พุทธศาสนสุภาษิต	๑๒๐๖
บทที่ ๓	ชาดก	๒๐๗		สรุป	๑๒๐๗
	สรุป	๒๐๘		คำถามท้ายบท	๑๒๐๘
	คำถามท้ายบท	๒๐๙	บทที่ ๑๒	พระโคตมพุทธเจ้า	๑๒๐๙
บทที่ ๔	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและศาสนพิธี	๒๑๐		สรุป	๑๒๑๐
	สรุป	๒๑๑		คำถามท้ายบท	๑๒๑๑
	คำถามท้ายบท	๒๑๒	บทที่ ๑๓	ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิก และศาสนิกชนตัวอย่าง	๑๒๑๒
บทที่ ๕	พระรัตนตรัย : สังฆคณ ๔	๒๑๓		สรุป	๑๒๑๓
	สรุป	๒๑๔		คำถามท้ายบท	๑๒๑๔
	คำถามท้ายบท	๒๑๕	บทที่ ๑๔	การบริหารจิตและเจริญปัญญา	๑๒๑๕
บทที่ ๖	อริยสัจ ๔ : ความหมายทั่วไป	๒๑๖		สรุป	๑๒๑๖
	สรุป	๒๑๗		คำถามท้ายบท	๑๒๑๗
	คำถามท้ายบท	๒๑๘	บทที่ ๑๕	หน้าที่ชาวพุทธ และมรรยาท	๑๒๑๘
บทที่ ๗	พุทธ : ชันย์ ๕ - ไตรลักษณ์	๒๑๙		สรุป	๑๒๑๙
	สรุป	๒๒๐		คำถามท้ายบท	๑๒๒๐
	คำถามท้ายบท	๒๒๑	บทที่ ๑๖	สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา	๑๒๒๑
บทที่ ๘	สมุทัย : หลักกรรม-วิญญู ๓, ปิณฺณธรรม ๓	๒๒๒		สรุป	๑๒๒๒
	สรุป	๒๒๓		คำถามท้ายบท	๑๒๒๓
	คำถามท้ายบท	๒๒๔			

บรรณานุกรม

บทที่ ๑

ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา

แผนผังการเรียงรู้แกนกลาง

ตัวชี้วัด ม.ร. ส. ๑.๑

- อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก
- วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่ช่วยสร้างสัจธรรมและความสงบสุขให้แก่โลก

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก และการนับถือพระพุทธศาสนาของประเทศเหล่านั้นในปัจจุบัน
- ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสัจธรรมและความสงบสุขให้แก่โลก

พระพุทธเจ้าและพระพุทธศาสนานั้นนำมาซึ่งสันติแก่ชาวโลกทั้งมวล อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา เป็นไปเพื่อสร้างสันติภาพให้แก่มวลมนุษยชาติ ดังพุทธวจนะที่ตรัสสอนพระอรหันตสาวก ๖๐ รูป เมื่อคราวส่งพระสาวกไปประกาศพระพุทธศาสนาว่า “พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อ

ความสุขแก่คนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่จากชมพูทวีปไปสู่ดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก พระธรรมคำสั่งสอนได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักสากล ถ้าบุคคลใดมีความเชื่อมั่นศรัทธาและปฏิบัติตามหลักคำสอนแล้ว ย่อมจะเข้าถึงความสุขที่แท้จริงของชีวิต นอกจากนี้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนายังสร้างประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นช่วยสร้างสรรค์ **อารยธรรม** และสร้างความสุขให้แก่โลกอีกด้วย

๑. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศต่าง ๆ

การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเป็นการค้นพบความจริงซึ่งเป็นกฎธรรมชาติที่ว่าความจริงทั้งหลายต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัย คือ **ธรรมซึ่งเป็นเรื่องลึกซึ้ง** การจะเผยแผ่ให้ชาวโลกที่ส่วนใหญ่ยังลุ่มหลงติดยึดในวัตถุเป็นเรื่องยากมาก แต่เมื่อทรงนึกถึงคนที่มีกิเลสไม่มากเหมือนผู้ที่มีธุลีในดวงตาน้อยซึ่งคงจะพอเข้าใจธรรมนั้นได้ ด้วยพระกรุณาคุณของพระองค์ ทรงตระหนักว่าการเผยแผ่ธรรมมิใช่เรื่องง่าย การเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในชมพูทวีป จนถึงการเผยแผ่ไปยังประเทศต่าง ๆ เพื่อสืบสานพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่โลกตลอดไปจึงเป็นเรื่องสำคัญ เราควรศึกษาวิเคราะห์ให้เข้าใจและต้องถือว่างานเผยแผ่พระศาสนาเป็นกิจสำคัญยิ่งของพุทธศาสนิกชน

ศรีสุวิ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชมพูทวีป ได้เริ่มขึ้นหลังจากมีพระอรหันต์ในโลก ๖๑ รูป พระพุทธเจ้าทรงเริ่มส่งพระอรหันต์ ๖๐ รูป ออกไปประกาศพระศาสนา และทรงมอบหมายให้พระภิกษุต่างจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์ เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ โดยให้แยกกันจาริก ไม่ไปโดยทางเดียวกันสองรูป ส่วนพระองค์จะเสด็จไปยังอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรมเช่นกัน

พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนาไปยังแคว้นต่าง ๆ ในชมพูทวีป ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนแห่งนี้เป็นเวลากว่าสองพันปี กระทั่งถึงสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชซึ่งครองราชย์อยู่ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๔-๒๖๐ พระองค์ทรงมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทรงอุปถัมภ์โดยให้มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๓ ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๓๔ ณ วัดโศการาม นครปาฏลิบุตร แคว้นมคธ เมื่อทำสังคายนาเสร็จสิ้นลง ทรงส่งคณะพระธรรมทูต ๔ สายออกไปประกาศพระศาสนาในดินแดนต่าง ๆ ดังนี้

สายที่ ๑ มีพระมหัชนดิกเถระเป็นหัวหน้าไปเผยแผ่ ณ แคว้นกัมभीระและแคว้นคันธาระ (ปัจจุบันคือแคชเมียร์และบางส่วนของอัฟกานิสถาน)

สายที่ ๒ มีพระมหาเทวะเป็นหัวหน้าไปเผยแผ่ในแคว้นมคธและแคว้นทากอนใต้ของอินเดีย (ปัจจุบันคือรัฐไมซอร์)

สายที่ ๓ มีพระรักขิตเถระเป็นหัวหน้า ไปเผยแผ่ ณ นวาสิประเทศ (ทางตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดีย)

สายที่ ๔ มีพระธรรมรักขิตเป็นหัวหน้า ไปเผยแผ่ ณ อปรันตกชนบท (แถวชายทะเลเหนือเมืองบอมเบย์ในปัจจุบัน)

สายที่ ๕ มีพระมหาธรรมรักขิตเถระเป็นหัวหน้า ไปเผยแผ่ ณ แคว้นมหาราษฎร์ (ทางตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองบอมเบย์ในปัจจุบัน)

สายที่ ๖ มีพระมหารักขิตเถระเป็นหัวหน้า ไปเผยแผ่ในเอเชียกลาง

สายที่ ๗ มีพระมัชฌิมเถระเป็นหัวหน้า ไปเผยแผ่ในดินแดนแถบภูเขาหิมาลัย ที่เรียกว่า **หิมวันตประเทศ** (คืออินเดียตอนเหนือและเนปาลในปัจจุบัน)

สายที่ ๘ มีพระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นหัวหน้า ไปเผยแผ่ ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ (ได้แก่ดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งมีนครปฐมเป็นศูนย์กลาง)

สายที่ ๙ มีพระมทินทเถระเป็นหัวหน้า ไปเผยแผ่ ณ เกาะตัมปปีณณทวีป (ประเทศศรีลังกาในปัจจุบัน)

แผนที่ชมพูทวีปแสดงเส้นทางเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตทั้ง ๙ สาย ส่วนใหญ่อยู่ในชมพูทวีป สาเหตุที่พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับนับถืออย่างกว้างขวางมาจนถึงปัจจุบัน เพราะมีการเผยแผ่ของพระธรรมทูตอย่างเป็นระบบ โดยยึดหลัก **โอวาทปาติโมกข์** ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในวันมาฆบูชา คือวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ซึ่งเป็นเดือนที่ ๔ แห่งการตรัสรู้

ปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้รับการยกย่องจากองค์การสหประชาชาติว่า **เป็นหนึ่งในศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดในโลก** มีคุณูปการอันใหญ่หลวงในทางจิตใจต่อมวลมนุษยชาติ มาตลอดเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี ด้วยเหตุนี้เอง องค์การสหประชาชาติโดยการสนับสนุนของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจำนวน ๓๔ ประเทศ จึงประกาศให้วันวิสาขบูชาซึ่งเป็นวันที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของพุทธศาสนิกชนทั่วโลกเป็น**วันสำคัญสากล** โดยประกาศ ณ วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

๑. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปเอเชีย

๑.๑ ประเทศอินเดีย

หลังจากพระเจ้าอโศกมหาราชสวรรคต ราชวงศ์ของพระองค์ก็เริ่มอ่อนแอ ประมาณ พ.ศ. ๓๕๙ พระเจ้าปุสยมิตระได้ตั้งราชวงศ์คุงคะและทรงอุปถัมภ์ศาสนาฮินดู ทำให้พระพุทธศาสนาซบเซาลง ครั้นถึงรัชกาลพระเจ้ากนิษกมหาราชซึ่งครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. ๖๒๑-๖๔๔ พระพุทธศาสนาได้รับการฟื้นฟู ได้มีการสังคายนาครั้งที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๖๔๓ ผลจากการสังคายนา ทำให้พระพุทธศาสนาแยกออกเป็น ๒ นิกาย คือ **นิกายเถรวาทหรือ นิกายหินยาน** และ**นิกายอากิริยวาทหรือ นิกายมหายาน** ในยุคนี้ได้มีการส่งพระธรรมทูตนิคามหายาน ออกไปเผยแผ่ยังนานาประเทศ และในสมัยนี้เกิดมหาวิทยาลัยนาลันทา ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งแรก ทำให้พระพุทธศาสนาเข้าสู่ยุครุ่งเรือง และมหาวิทยาลัยนาลันทากลายเป็นสถาบันนานาชาติที่มีชื่อเสียงที่สุด

วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรวิหาร

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๑๗๔๙ กองทัพเติร์กได้ยกทัพมาตีได้รัฐเบงกอลและทำลายมหาวิทยาลัยนาลันทา นอกจากนี้ยังทำลายสถาบันพระพุทธศาสนาทุกแห่งถึงกับทำให้พระพุทธศาสนาสูญสิ้นจากอินเดียในปี พ.ศ. ๑๗๔๙ นี้เอง

พ.ศ. ๒๔๐๑ อินเดียตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ราชาราชการอังกฤษชื่อเซอร์อเล็กซานเดอร์ คันทิงแฮม (Sir Alexander Cunningham) ได้มีบทบาทสำคัญในการทำให้เรื่องราวของพระพุทธศาสนา และเรื่องพระเจ้าอโศกมหาราชที่หายไปจากประวัติศาสตร์อินเดียกลับฟื้นคืนมาอีกครั้ง

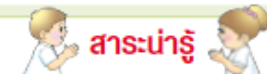
มหาสถูปามกาวตาร อุทยานประวัติศาสตร์ : มหาสถูปารามแห่งพระพุทธศาสนา

พ.ศ. ๒๔๐๓ นักประพันธ์ชาวอังกฤษชื่อเซอร์เอ็ดวิน อาร์โนลด์ (Sir Edwin Arnold) ได้เดินทางมาอินเดียและได้เขียนหนังสือชื่อ **ประทีปแห่งเอเชีย** (Light of Asia) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้า จุดประกายให้ชาวอินเดียและชาวโลกให้ความสนใจพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น

พ.ศ. ๒๔๓๔ อนาคาริก ธรรมปาละ (Anagarika Dhammapala) ชาวลังกา ปฏิญาณตนต่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่พุทธคยาว่า จะอุทิศชีวิตกอบกู้พุทธสถานกลับคืนมาจากการยึดครองของชาวฮินดู และมีการบูรณปฏิสังขรณ์พุทธสถาน

พ.ศ. ๒๔๙๙ รัฐบาลอินเดียจัดงานพุทธชยันตี ร่วมฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ดร.เอมเบดการ์ (B.R.Ambedkar) รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมของอินเดียนำคณะธรรมทูตประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คนทำพิธีปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ เป็นสัญญาณแห่งการกลับฟื้นคืนมาของพระพุทธศาสนาในอินเดีย

งานพุทธชยันตี จัดขึ้นทั่วประเทศเป็นเวลา ๑ ปี จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งเป็นปีครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ มีการพิมพ์พระไตรปิฎกพื้นพิมพ์มหาวิทยาลัยนาลันทาขึ้นมาใหม่ จากการสำรวจ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ พบว่า ชาวอินเดียส่วนใหญ่ยังคงนับถือศาสนาฮินดู ที่นับถือพระพุทธศาสนา มีประมาณ ๗,๐๐๐,๐๐๐ คน

สาระน่ารู้

การปกครองระบอบราชาธิปไตย ได้สืบทอดในปกครองด้วยระบอบราชาธิปไตย ปรัชญาของศาสนาพุทธที่สอนว่าทุกคนมีสิทธิ์ที่จะเข้าถึงธรรมะ พระพุทธศาสนาได้เสนอหลักคำสอนที่เน้นในผู้ปกครองนั้น ๆ มีคุณธรรมในความเป็นผู้นำที่อิสระ ทั่วทั้งพื้นที่ของผู้นำ ถ้าผู้นำมีคุณธรรมแล้ว ก็จะปกครองประเทศด้วยคุณธรรมดีธรรมปราศจากการเบียดเบียนผู้ใต้ปกครอง ดังเช่นที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “เมื่อผู้ใดทำตนดี ถ้าผู้ใดประพฤติดีแล้ว โลกทั้งมวลก็ไปตรงตามฉันใด ในหมู่คนเราก็ฉันนั้น ถ้าพระราชาปกครองด้วยดีหรือผู้ปกครองมีคุณธรรม ประชาชนก็มีคุณธรรมไปด้วย และประเทศชาติก็จะมีความสงบสุข”

แหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติม

- หนังสือ พระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบัน ของพณณ ณ สีริชัย
- พุทธประวัติ http://religion.m/culture.go.th/religion_index.asp

๑.๒ ประเทศเนปาล

ประเทศเนปาล มีสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ ลุมพินีวัน ซึ่งเป็นสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ยังมีสถานที่อีกหลายแห่งที่พระพุทธเจ้าเสด็จไป เช่น เสด็จไปแสดงธรรมโปรดพระญาติที่กรุงกบิลพัสดุ์ และทรงห้ามการวิวาห์ของพระญาติ ฝ่ายศากยะกับโกลิยะ พระอานนท์เคยไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนแห่งนี้ เท่ากับเป็นหลักฐานว่าชาวเนปาล นับถือพุทธศาสนามาแต่ครั้งพุทธกาล

ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ได้พระราชทานเจ้าหญิงจารุมติ ซึ่งเป็นพระราชธิดาให้แก่ขุนนางผู้ใหญ่ชาวเนปาล พระเจ้าอโศกมหาราชและเจ้าหญิงจารุมติได้สร้างวัดและเจดีย์หลายแห่ง ซึ่งยังปรากฏอยู่ที่นครการูมาณฑุในปัจจุบัน

สมัยที่เติร์กกุรานอินเดีย พระภิกษุต้องหนีภัยไปอาศัยอยู่ประเทศเนปาล และได้นำพระไตรปิฎกไปด้วย มีการเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีจนถึงปัจจุบัน เมื่อมหาวิทยาลัยนาลันทา และพระพุทธศาสนาในอินเดียถูกทำลาย จึงส่งผลให้พระพุทธศาสนาในเนปาลเสื่อมลงด้วย

พระพุทธศาสนาในประเทศเนปาลแต่เดิมเป็นนิกายเถรวาท ต่อมาก็เสื่อมถอย ประเทศเนปาลกลายเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนานิกายมหายาน ปัจจุบันประเทศเนปาลได้มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทขึ้น มีการส่งพระภิกษุสามเณรไปศึกษายังประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท เช่น ไทย พม่า ศรีลังกา โดยเฉพาะในประเทศไทย พระภิกษุสามเณรจากเนปาลได้มาศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๒ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นอกจากนี้ คณะสงฆ์เนปาลยังได้กราบทูลเชิญเสด็จสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ให้บรรพชาอุปสมบทแก่ชาวเนปาล ณ กรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศเนปาลด้วย จากการสำรวจในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ พบว่า มีชาวเนปาลนับถือพระพุทธศาสนาประมาณ ๑,๗๐๐,๐๐๐ คน

ลิกธิดกราชกุมาร

๑.๓ ประเทศศรีลังกา

หลังจากที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งพระธรรมทูตไปประกาศพระศาสนายังประเทศต่าง ๆ แล้ว พระมหินทเถระซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระองค์ได้มาประกาศพระศาสนา ณ เกาะลังกา ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ กษัตริย์ผู้ปกครองลังกาในสมัยนั้น พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทรงปฏิญาณพระองค์เป็นพุทธมามกะ พระพุทธศาสนาจึงประดิษฐานในศรีลังกาได้อย่างมั่นคงเป็นครั้งแรก

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ พวกทมิฬ ซึ่งอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศและนับถือศาสนาฮินดูได้ก่อการจลาจล และได้ขึ้นปกครองชาวสิงหล ซึ่งนับถือพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมโทรมลงถึงกับสูญสิ้นสมณวงศ์

พระพุทธรูปในวัดศรีลังกา

ต่อมาพระเจ้ากิตติวิรัลราชสิงหะ ทรงกู้อิสรภาพจากพวกทมิฬ และทรงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้เจริญอีกครั้ง โดยการส่งราชทูตมายังกรุงศรีอยุธยา ซึ่งในเวลานั้นตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เพื่อขอพระภิกษุสงฆ์จากประเทศไทยไปก่อตั้งสมณวงศ์ในศรีลังกา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศโปรดเกล้าฯ ให้พระราชอาคันโณมีพระอุปถัมภ์เป็นหัวหน้าเดินทางไปประเทศศรีลังกา และให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรชาวศรีลังกา ทำให้เกิดคณะสงฆ์ที่เรียกว่า **สยามวงศ์** หรือ **อุบาลีวงศ์** ขึ้นในประเทศศรีลังกา สืบมาตราบเท่าทุกวันนี้ จากการสำรวจสถิติการนับถือศาสนาของชาวศรีลังกา ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ พบว่า ชาวศรีลังกานับถือพระพุทธศาสนามากที่สุดมีจำนวนถึง ๑๒,๕๘๐,๐๐๐ คน เท่ากับประมาณร้อยละ ๘๐ ของประชากรทั้งประเทศ นอกจากนี้ พระภิกษุชาวศรีลังกายังได้พยายามเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชนทั่วไป และยังออกไปประกาศศาสนาในทวีปยุโรปและอเมริกาอีกด้วย

๑.๕ ประเทศจีน

พระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ประเทศจีนเมื่อประมาณ พ.ศ. ๖๐๙ ในรัชสมัยของ พระเจ้าเม่งตี้ แห่งราชวงศ์ฮั่น โดยพระเจ้าเม่งตี้ได้ส่งคณะทูตเดินทางไปอินเดีย และเมื่อเดินทางกลับได้นำนิมิตพระภิกษุ ๒ รูป คือ พระกาศยปมาตังคะและพระธรรมรักษ์ พร้อมทั้งได้นำคัมภีร์ของพระพุทธศาสนามาด้วย เมื่อเดินทางมาถึงนครโลยาง พระเจ้าเม่งตี้ได้ทรงสร้างวัดแป๊ะเปี๊ยะ (วัดม้าขาว) เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ม้าที่ได้นำพระคัมภีร์มา ต่อจากนั้นพระเถระทั้งสองได้แปลคัมภีร์เป็นภาษาจีนเล่มแรก

สมัยราชวงศ์ฮั่น พระพุทธศาสนายังไม่แพร่หลายในหมู่ประชาชนเพราะชาวจีนส่วนใหญ่ นับถือลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋า ผู้นับถือพระพุทธศาสนาจำกัคอยู่แถวแคบคือในหมู่ข้าราชการและชนชั้นสูงในราชสำนักเป็นส่วนใหญ่ ต่อมามีนักปราชญ์ชาวจีนผู้มีความสามารถชื่อไม่ว้อจื่อ ได้แสดงหลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้ชาวเมืองได้เข้าใจและเห็นถึงความจริงอันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ข้อวัตรปฏิบัติของพระภิกษุยังทำให้ชาวจีนเกิดความเลื่อมใส หันมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก พระพุทธศาสนาจึงเจริญรุ่งเรืองมาเป็นลำดับ จนถึงราชวงศ์ถัง พระพุทธศาสนาได้รับความอุปถัมภ์และการสนับสนุนจากพระเจ้าจักรพรรดิ ตลอดจนนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลาย มีการสร้างวัดขึ้นหลายแห่ง และมีการแปลพระสูตรเป็นภาษาจีนมากมาย นับเป็นยุคที่พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด

พระโพธิสัตว์กวนอิม

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประเทศจีน กล่าวคือ ประเทศจีนได้สนับสนุนลัทธิมาร์กซิสม์ซึ่งมีความเชื่อที่ตรงกันข้ามกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมลง ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ เฟ่่งยูเกียง ข้าหลวงใหญ่มณฑลโถวหนาน ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์ได้สั่งให้ทำลายวัดในพระพุทธศาสนา วัดแป๊ะเปี๊ยะซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ก็ถูกทำลายลงไปด้วย ในขณะนั้นมีพระภิกษุชาวจีนรูปหนึ่งชื่อ พระอาจารย์ไห่สู ได้พยายามกอบกู้ฐานะของพระพุทธศาสนาและปฏิรูปพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง มีการสร้างมหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้นที่วูชาน เอ๋อหมิง เสฉวน และหลิงหนานเพื่อฝึกอบรมธรรมทายาทให้มีความรู้ทางธรรมวินัยและวิชาการทางโลกสมัยใหม่ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๒

ได้จัดตั้งพุทธสมาคมแห่งประเทศจีนขึ้น ทำให้รัฐบาลและประชาชนเข้าใจพระพุทธศาสนาดีขึ้น ทางราชการได้ประกาศให้ความคุ้มครองพระพุทธศาสนาและพิทักษ์ทรัพย์สินของวัด ห้ามนำไปใช้ในกิจการอื่น

ปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ประเทศจีนได้เปลี่ยนเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน มีการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ โดยมี เหมาเจ๋อตุง เป็นประธาน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ รัฐบาลได้ออกกฎหมายเพิกถอนสิทธิวัดในการยึดครองที่ดิน ให้พระภิกษุประกอบอาชีพเอง เช่น ทำไร่ ไถนา เป็นต้น

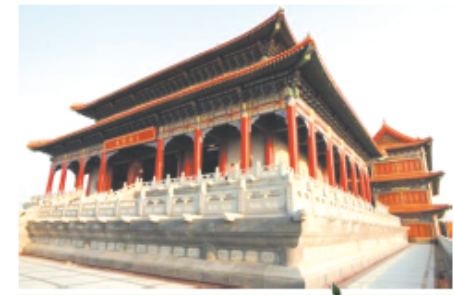
ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๑๒ รัฐบาลได้ยึดวัดเป็นของราชการ ห้ามประกอบพิธีและศาสนกิจต่างๆ ทั้งห้ามเผยแพร่พระพุทธศาสนา พระภิกษุสงฆ์ถูกบังคับให้ลาสิกขา พระไตรปิฎกพระคัมภีร์ต่าง ๆ ถูกเผา พระพุทธรูปและวัตถุทำลายไปเป็นจำนวนมาก สถานการณ์ของพระพุทธศาสนาในขณะนั้นอยู่ในขั้นวิกฤติเกือบจะสูญสิ้นไปจากประเทศจีน จนกระทั่ง เหมา เจ๋อตุง ประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีนถึงแก่กรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ รัฐบาลชุดใหม่ของจีนก็คลายความเข้มงวดลงไปบ้าง และให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่ประชาชนมากขึ้น

ปัจจุบันได้มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาหลักมหายานขึ้นมาใหม่ และรัฐบาลจีนยังให้การสนับสนุนจัดตั้งพุทธสมาคมแห่งประเทศจีนและสภาการศึกษาพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยขึ้นที่กรุงปักกิ่ง เพื่อเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ชาวจีนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนามหายานควบคู่ไปกับลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋า

๑.๕ ประเทศเกาหลี

พระพุทธศาสนาเผยแพร่เข้าสู่ประเทศเกาหลีเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๙๑๕ โดยสมณทูตชุนเตา ซึ่งเดินทางมาจากแคว้นเจียนจินของจีน ต่อมาในปี พ.ศ. ๙๒๘ พระมรณทัชชาวอินเดียได้เดินทางเข้าไปเผยแพร่พระพุทธศาสนา และได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก

ในปี พ.ศ. ๑๒๑๑ ได้มีการส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง มีการศึกษาหลักธรรม มีการจารึกคัมภีร์มากกว่าห้าหมื่นเล่ม รวมทั้งพิมพ์พระไตรปิฎกด้วยตัวพิมพ์ไม้แกะ มีความหนาถึง ๑๖,๐๐๐ หน้า เป็นต้น

อุโบสถพุทธในประเทศเกาหลี

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ ประเทศเกาหลีได้การปกครองของญี่ปุ่น ราชวงศ์ของกษัตริย์เกาหลีสิ้นสุดลง ญี่ปุ่นพยายามทำลายพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการต่าง ๆ ออกกฎข้อบังคับควบคุมวัด และพยายามก่อความเสียหายให้เกิดแก่คณะสงฆ์ เช่น ส่งเสริมให้พระสงฆ์

ดำรงชีวิตเหมือนฆราวาส ครั้นถึงปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศสหภาพโซเวียตและประเทศสหรัฐอเมริกาได้เข้ายึดครองเกาหลีแทนญี่ปุ่นเกาหลีถูกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ทางตอนเหนือ อยู่ภายใต้การดูแลของสหภาพโซเวียต มีชื่อเรียกว่า **สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี** ส่วนทางตอนใต้ อยู่ภายใต้การดูแลของสหรัฐอเมริกา มีชื่อเรียกประเทศว่า **สาธารณรัฐเกาหลี**

พิธีในวันคล้ายวันประสูติของพระพุทธเจ้า

เมื่อเกาหลีพ้นจากการปกครองของ ญี่ปุ่น แล้ว ได้มีการเคลื่อนไหวจากชาวพุทธมีการประชุมใหญ่และลงมติขอให้รัฐบาลยกเลิกข้อบังคับต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกับหลักการของพระพุทธศาสนา ขอให้คณะสงฆ์ปกครองตนเอง มีสภาพบริหารตนเองซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของสำนักงานใหญ่ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้มีการจัดประชุมเพื่อตราธรรมนูญการปกครองคณะสงฆ์ขึ้นที่สำนักงานใหญ่

คณะสงฆ์มีการปรับตัวให้ทันกับเหตุการณ์ต่าง ๆ อยู่เสมอเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในด้านการศึกษา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมสำหรับสอนพระภิกษุ ภิกษุณี สามเณรและสามเณรี มีสถานศึกษาฝ่ายสามัญระดับต่าง ๆ ที่เปิดรับนักศึกษาชายหญิงทั่วไป ซึ่งสถาบันเหล่านี้มีคฤหัสถ์เป็นผู้บริหาร แต่อยู่ในความควบคุมดูแลของคณะกรรมการฝ่ายการศึกษาของคณะสงฆ์ มีมหาวิทยาลัยต้องถูกเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่เก่าแก่ที่สุด ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ และในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ คณะสงฆ์เกาหลีได้ได้ตั้งโครงการแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับเกาหลีขึ้น เรียกว่า **ศูนย์แปลพระไตรปิฎกเกาหลี** ตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยต้องถูก

๑.๖ ประเทศญี่ปุ่น

พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศญี่ปุ่นโดยผ่านทางเกาหลี ในปี พ.ศ. ๑๐๔๔ ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้ากิมเมจิ จักรพรรดิองค์ที่ ๒๔ ของญี่ปุ่น โดยพระเจ้าเซมาโอแห่งเกาหลีส่งราชทูตอัญเชิญพระพุทธรูป คัมภีร์พุทธธรรม มาพร้อมพระราชาสันแสดงพระราชาประสงค์ให้พระเจ้ากิมเมจิยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งพระเจ้ากิมเมจิทรงยอมรับด้วยดี ในยุคของพระองค์ พระพุทธศาสนาจึงเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก แต่เมื่อเวลาผ่านไป จักรพรรดิองค์ต่อ ๆ มามิได้ใส่พระทัยในพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมลง

ต่อมาในปี พ.ศ. ๑๑๓๔ ตรงกับสมัยของจักรพรรดินิฮโยโก ได้ทรงสถาปนาเจ้าชายโซโตกุเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน เจ้าชายโซโตกุได้ทรงวางรากฐานการปกครองและเชิดชูพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและมั่นคงในญี่ปุ่น ประชาชนมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต่างแข่งขันกันสร้างวัดและสำนักปฏิบัติธรรมเป็นอันมาก ยุคสมัยนี้ ได้ชื่อว่ายุคไฮโกคือยุคสังฆธรรมไพโรจน์ แต่เมื่อเจ้าชายโซโตกุสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๑๑๖๕ พระพุทธศาสนาก็แบ่งออกเป็นหลายนิกายและเสื่อมลงตามลำดับ ลัทธิชินโตได้รับความนิยมแทนที่พระพุทธศาสนา นอกจากนี้ ศาสนาคริสต์ก็เริ่มเผยแผ่เข้ามาพร้อม ๆ กับวัฒนธรรมตะวันตก เมื่อการศึกษาเจริญมากขึ้นพระพุทธศาสนาก็ได้ถูกยกขึ้นมาศึกษาในแง่ของวิชาการ

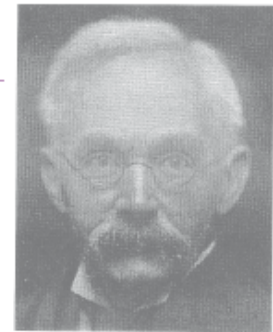
พระพุทธรูปในสุสานที่เกียวโต

ปัจจุบันชาวญี่ปุ่นนับถือพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับศาสนาชินโต หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีการจัดตั้งเป็นองค์การขึ้น องค์การที่สำคัญและใหญ่ที่สุดคือพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งญี่ปุ่น มีสำนักงานอยู่ที่วัดซูกิจิ ฮองวันจิ กรุงโตเกียว เนื่องจากในปัจจุบันญี่ปุ่นมีความเจริญทางวัตถุเป็นอย่างมาก และเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนไปจากในอดีตมาก ประชาชนดำเนินชีวิตด้วยความเร่งรีบ มีความเครียดและมีปัญหาทางด้านสุขภาพจิต เป็นโรคประสาท มีการฆ่าตัวตายเป็นจำนวนมาก สิ่งที่จะบรรเทาความเครียดและปัญหาทางสุขภาพจิตได้คือการปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา นิกายเซนจึงเป็นที่นิยมมากกว่านิกายอื่น ๆ เพราะมุ่งเน้นเรื่องการปฏิบัติสมาธิเพื่อบรรเทาความเครียดและปัญหาสุขภาพจิต

๒. พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป

ในพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ประเทศในทวีปยุโรปบางประเทศได้แสวงหาอาณานิคมทางทวีปเอเชีย ทำให้หลายประเทศในทวีปเอเชียต้องตกเป็นอาณานิคม ประชาชนของประเทศอาณานิคมบางส่วนอพยพเข้าไปอยู่ในประเทศที่เป็นเจ้าของอาณานิคม ซึ่งคนเหล่านั้นนับถือพระพุทธศาสนาและยังดำเนินชีวิตตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา จึงทำให้ชาวยุโรปบางคนสนใจพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ จากการที่ชาวยุโรปได้ถูกส่งให้ไป

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ

ประจำการอยู่ในประเทศอาณานิคมต่าง ๆ ทำให้ได้สัมผัสกับการดำเนินชีวิตวิถีชาวพุทธมีพิธีกรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความสนใจเมื่อได้ศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ก็พบว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ตั้งอยู่บนหลักเหตุผล เมื่อได้ทดลองปฏิบัติก็พบว่าสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี จึงเกิดความเลื่อมใส เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนาและนำไปเผยแผ่ในทวีปยุโรป ทำให้ชาวยุโรปเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น พระพุทธศาสนาในทวีปยุโรปมีความเป็นมาพอสรุปได้ดังนี้

พระสงฆ์ภิกษุชาวเยอรมันปฏิบัติธรรม

๑.๑ ประเทศอังกฤษ

หลังจาก เซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์ ได้เขียนหนังสือเรื่องประวัติแห่งเอเชียพรรณนาเกี่ยวกับพุทธประวัติและหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๒๒ ได้รับความสนใจจากชาวอังกฤษมาก ทำให้ชาวอังกฤษเริ่มหันมาเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น ต่อจากนั้นอีกสองปี ศาสตราจารย์ ที.ดับเบิลยู. วิส เดวิดส์ (Professor T.W. Rhys Davids) ได้ตั้งสมาคมบาลีปกรณ์ขึ้นเพื่อจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นภาษาอังกฤษออกเผยแพร่ และในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ มีการจัดตั้งพุทธสมาคมแห่งสหราชอาณาจักรและไอร์แลนด์ขึ้นที่กรุงลอนดอน ได้พิมพ์วารสารพุทธศาสนปริทัศน์ออกเผยแพร่ นอกจากนี้ยังมีการสร้างวัดในพระพุทธศาสนาขึ้นหลายแห่ง เช่น วัดพุทธวิหารลอนดอนของประเทศศรีลังกา วัดของมูลนิธิสงฆ์อังกฤษที่ถนนอัมสเตอร์ดัม วัดพุทธบริษัทของประเทศไทยซึ่งตั้งอยู่ในกรุงลอนดอน เป็นต้น

ปัจจุบันในประเทศไทยมีสมาคม และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามากกว่า ๓๐ แห่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ กรมการศาสนาได้ส่งคณะพระธรรมทูต

วัดพุทธบริษัท กรุงลอนดอน

ไปยังประเทศอังกฤษ ต่อมาได้มีการสร้างวัดไทยขึ้นอีก ๓ แห่ง คือ วัดปาวีจิตติเวก วัดป่าสันติธรรม และวัดสังฆทาน จากการสำรวจในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ พบว่า มีพระภิกษุไทยที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในวัดไทยประจำอยู่ในประเทศอังกฤษจำนวน ๑๕ รูป จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเป็นอีกแผ่นดินคงและก้าวหน้าไปโดยลำดับ

๑.๒ ประเทศเยอรมนี

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๔๖ ดร.คาร์ล ไฮเคนสติกเกอร์ ได้ตั้งสมาคมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเยอรมนีที่เมืองเลปซิก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี ต่อมาพระภิกษุชาวเยอรมันรูปแรกฉายาว่า พระญาณดิลก ได้จัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงมากที่สุด ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นเวลายาวนานมากคือ หนังสือพระพุทธวจนะซึ่งเป็นหนังสือที่แปลและเรียบเรียงจากภาษาบาลีเป็นภาษาอื่น ๆ กว่า ๑๐ ภาษารวมทั้งภาษาไทยด้วย นอกจากนี้ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งดำเนินการโดยเอกชน มีการพิมพ์วารสารและจุลสารออกเผยแพร่ มีการจัดแสดงปาฐกถาธรรมและสันทนาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นประจำ

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง ประเทศเยอรมนีเป็นฝ่ายแพ้สงคราม เกิดความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจ ทำให้ชาวเยอรมันหันมาพึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากขึ้น วัดวาอารามต่าง ๆ ได้รับการบูรณะซ่อมแซม มีการตีพิมพ์หนังสือทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผู้ติดตามอ่านอย่างแพร่หลาย ความสนใจในพระพุทธศาสนามีมากขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์จากประเทศพม่าเดินทางเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมัน ชาวเยอรมันก็พากันมาฟังปาฐกถาธรรมเป็นอันมาก และในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ สมาคมมหาโพธิ์ศรีลังกาได้ประกาศรับพุทธสมาคมในกรุงมิวนิกเป็นสาขา ทำให้พุทธสมาคมอื่น ๆ ในประเทศเยอรมนีมีการประสานงานกันกับทางประเทศศรีลังกามากขึ้น

พระพุทธรูปวัดไทยในเยอรมนี

ปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ประเทศเยอรมนีถูกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ เยอรมนีตะวันออกและเยอรมนีตะวันตก เยอรมนีตะวันออกมีการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ พระพุทธศาสนาจึงเสื่อมลง ส่วนเยอรมนีตะวันตกนั้นมีการรวมตัวของชาวพุทธ มีสมาคมดำเนินการเผยแผ่ออกสารต่าง ๆ และการบรรยายธรรมบันทึกในแถบบันทึกเสียงออกเผยแพร่อีกด้วย

ปัจจุบันประเทศเยอรมนีตะวันตกและเยอรมนีตะวันออกได้รวมกันเป็นประเทศเยอรมนีอีกครั้ง ทำให้ในเขตเมือง เช่น เมืองฮัมบูร์ก เบร์ลิน สตูดการ์ต มิวนิก โคโลญ และแฟรงก์เฟิร์ต มีผู้นับถือพระพุทธศาสนาจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มีการแปลพระไตรปิฎกและจัดพิมพ์เป็นภาษาเยอรมัน มีสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสถานแห่งกรุงเบอร์ลิน ปัจจุบันในประเทศไทยมีวัดไทย ๙ วัด

๒.๓ ประเทศเนเธอร์แลนด์

พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่ประเทศเนเธอร์แลนด์โดยพ่อค้าชาวดัตช์ (Dutch) และชาวศรีลังกาที่ไปศึกษาในประเทศเนเธอร์แลนด์ แต่ก็มีผู้นับถือไม่มากนัก หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาขึ้นมาอีกครั้ง ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ มีการจัดตั้งชมรมชาวพุทธดัตช์ขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมของพุทธศาสนิกชนซึ่งมีกำหนดพบปะกันในวันอังคารทุกสัปดาห์ที่ ๓ ของเดือน มีกิจกรรมบรรยายธรรม อ่านพระสูตรพร้อมกับอธิบายความ และมีการนั่งสมาธิพร้อมกันเป็นลำดับสุดท้ายปี พ.ศ. ๒๕๐๗ มีชาวพุทธดัตช์ ๑๕ คน ร่วมกันก่อตั้งพุทธศาสนศึกษาขึ้นที่กรุงเฮก เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

อาเซียนมณฑล

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเนเธอร์แลนด์ในปัจจุบันดำเนินการโดยพระภิกษุสงฆ์จากประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ มีการสร้างวัดไทยชื่อ **วัดพุทธาวาม** มีการส่งพระภิกษุสงฆ์ไทยไปพำนักประจำเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้มีผู้นับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

พระพุทธศาสนาที่เผยแผ่เข้าสู่ทวีปยุโรป ประกอบด้วยนิคมต่าง ๆ ปัจจุบันชาวยุโรปได้หันมานับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น จากการที่ได้ศึกษาหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแล้วเห็นว่าเป็นศาสนาที่มีเหตุผล สามารถพิสูจน์ได้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ทำให้สังคมมีระเบียบอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จากการสำรวจของกรมการศาสนาในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ พบว่า ในทวีปยุโรปมีการก่อสร้างวัดไทยดังนี้ คือ ประเทศเยอรมนี ๙ วัด สวิตเซอร์แลนด์ ๑ วัด เนเธอร์แลนด์ ๒ วัด สวีเดน ๒ วัด เดนมาร์ก ๒ วัด นอร์เวย์ ๑ วัด

๓. พระพุทธศาสนาในทวีปอเมริกาเหนือ

สหรัฐอเมริกา สงครามโลกครั้งที่ ๒ มีชาวเอเชียอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานในทวีปอเมริกาเหนือมากขึ้น และได้นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้าไปเผยแผ่ด้วย การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทวีปอเมริกาเหนือจากอดีตถึงปัจจุบันจะแยกกล่าวเป็นประเทศดังต่อไปนี้

๓.๑ ประเทศสหรัฐอเมริกา

ชาวเอเชียที่อาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาหันมานับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ เมื่อ **ท่านอนาคาวิก ธรรมปาละ** ชาวศรีลังกาได้เดินทางไปบรรยายเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ ชาวญี่ปุ่นได้สร้างวัดนิคมายูสวาทิขึ้นที่นครซานฟรานซิสโก เพื่อใช้เป็นที่พักบวชปฏิบัติและเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติธรรม และในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้มีการจัดตั้งสมาคมพุทธศาสนาแห่งสหรัฐอเมริกา มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่นครซานฟรานซิสโก รัฐแคลิฟอร์เนีย ทำให้ชาวอเมริกันหันมาให้ความสนใจในพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ได้เปิดหลักสูตรพุทธศาสนศึกษาในระดับปริญญาเอกขึ้น และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยพุทธธรรมขึ้นในรัฐแคลิฟอร์เนีย เปิดสอนสาขาวิชาพระพุทธศาสนาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกาจึงจัดได้ว่ามีความก้าวหน้ามาก มีการจัดปาฐกถา การอภิปราย การสนทนาธรรม การสัมมนาทางวิชาการพระพุทธศาสนา การอบรมภาคฤดูร้อน มีการเปิดโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การแสดงพระธรรมเทศนา การจัดพิมพ์วารสารนวลสูตร การประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

ในประเทศสหรัฐอเมริกามีชาวไทยและชาวเอเชียเข้าไปตั้งถิ่นฐานตามรัฐต่าง ๆ เป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า ๖๐๐,๐๐๐ คน โดยเฉพาะคนไทยอยู่หนาแน่นในบางเมือง เช่น ลอสแอนเจลิส ซานฟรานซิสโก ชิคาโก เป็นต้น ชาวไทยและชาวเอเชียที่นับถือพระพุทธศาสนาได้ร่วมกันจัดสร้างวัดไทยขึ้นที่ชุมชนของตนเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และใช้เป็นศูนย์กลางการพบปะกันระหว่างชาวพุทธ วัดไทยซึ่งนอกจากจะใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจแล้วยังใช้เป็นที่พักพิงและศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยด้วย เช่น เปิดเป็นโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และภาคฤดูร้อนให้แก่กุลบุตรกุลธิดาที่เกิดและเติบโตในสหรัฐอเมริกาได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมประเพณีไทยต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเปิดให้ชาวเอเชีย

และชาวอเมริกันที่มีความสนใจในพระพุทธศาสนา ได้เข้ามศึกษาพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ด้วย ในสหรัฐอเมริกา มีวัดอยู่ตามรัฐต่าง ๆ เช่น วัดไทยลอสแอนเจลิส ตั้งอยู่ที่เมืองลอสแอนเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย รัฐโคโลราโด วัดธัมมามารม หรือวัดไทย นครชิคาโก ตั้งอยู่ที่เมืองชิคาโก วัดไทย กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ตั้งอยู่ที่เมืองซิลเวอร์สปริง รัฐแมริแลนด์ วัดวิชิตธรรมปฏิบัติ ตั้งอยู่ที่เมืองนิวยอร์ก รัฐนิวยอร์ก เป็นต้น

วัดไทยลอสแอนเจลิส

จากการสำรวจผู้นับถือพระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ พบว่า มีผู้นับถือพระพุทธศาสนาจำนวนประมาณ ๑,๔๕๐,๐๐๐ คน และคาดว่าจะมีชาวอเมริกันสนใจและหันมานับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มจำนวนมากขึ้น

๓.๒ ประเทศแคนาดา

พระพุทธศาสนาเริ่มเผยแพร่เข้าสู่ประเทศแคนาดาลักษณะเดียวกับพระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา คือเริ่มจากชาวเอเชียที่เดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ในแคนาดาได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าไปเผยแพร่แก่ชาวแคนาดาด้วย โดยเฉพาะชาวเกาหลี เวียดนาม กัมพูชา และลาวซึ่งได้อพยพเข้าไปตั้งหลักฐานและได้จัดตั้งพุทธสมาคม เพื่อประกอบกิจกรรม ทาง

พระพุทธรูปปางสมาธิ

พระพุทธศาสนา องค์การที่สำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ได้แก่ พุทธสมาคมแห่งออนตาริโอ กลุ่มชาวพุทธแห่งโตรอนโต และคณะพระธรรมทูตแห่งอเมริกาเหนือ เป็นต้น องค์การเหล่านี้ มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจึงทำให้ชาวพุทธขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

ปัจจุบันพระพุทธศาสนาในประเทศแคนาดายังคงนับถือกันมากในกลุ่มชาวเอเชียที่ไปตั้งถิ่นฐานในแคนาดาเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีชาวแคนาดาที่หันมานับถือพระพุทธศาสนาบ้าง ซึ่งจากสถิติในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ มีชาวแคนาดานับถือพระพุทธศาสนาจำนวน ๑๕๐,๐๐๐ คน วัดในพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่เป็นวัดนิกายสุทธาตเถรวาทและนิกายเซนแบบญี่ปุ่น

๔. พระพุทธศาสนาในทวีปออสเตรเลีย

๔.๑ ประเทศออสเตรเลีย

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ พระพุทธศาสนาในออสเตรเลีย ได้มีการเคลื่อนไหวในรัฐควีนส์แลนด์ รัฐนิวเซาท์เวลส์ และรัฐวิกตอเรีย ได้จัดตั้งพุทธสมาคมขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ พุทธสมาคมแห่งรัฐนิวเซาท์เวลส์ได้จัดพิมพ์วารสารชื่อ **ข่าวพระพุทธศาสนา** นับว่าเป็นเอกสารทางพระพุทธศาสนาสำหรับประชาชนในออสเตรเลียฉบับแรก

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๔๙ มีพระเถระชาวพม่าคือ **พระอุริติละ** ได้เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศออสเตรเลีย มีการบรรยายธรรมและอบรมกรรมฐาน ทำให้ชาวออสเตรเลียสนใจและเข้ารับฟังการบรรยายธรรมเป็นอันมาก มีผู้บริจาคเงินสำหรับจัดซื้อที่ดินเพื่อการสร้างวัดแต่ไม่สำเร็จ พระอุริติละได้เดินทางกลับพม่าและไม่ได้อีกกลับมาถึงประเทศออสเตรเลียอีก

การที่ชาวเอเชียได้เข้าไปตั้งถิ่นฐานในออสเตรเลียเป็นจำนวนมากได้นำวัฒนธรรมประเพณีและพระพุทธศาสนาเข้าไปปฏิบัติด้วยทำให้มีผู้นับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นตามลำดับ มีการตั้งสหพันธ์พระพุทธศาสนาแห่งออสเตรเลียขึ้น โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงแคนเบอร์รา มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ มีสถานที่ประกอบศาสนกิจและใช้เป็นศูนย์รวมของชาวพุทธด้วย

ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเถรวาทของไทยในออสเตรเลียนั้น พระภิกษุชาวออสเตรเลียที่มีส่วนสำคัญในการเผยแผ่รูปหนึ่งคือ พระชาตโร ซึ่งได้รับการอุปสมบทในประเทศไทยจากพระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ได้เดินทางกลับไปด้วยสำนักสงฆ์ฝ่ายเถรวาทที่เมืองเพิร์ท เมืองหลวงของออสเตรเลีย ผังตะวันตก ทำให้มีชาวออสเตรเลียสนใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น

จากการสำรวจของกรมการศาสนาในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ พบว่า ในประเทศออสเตรเลีย มีวัดไทยอยู่ถึง ๔ วัด ตั้งอยู่ในเมืองต่าง ๆ เช่น วัดป่าสุฤตญาราม เมืองนันทานูเน วัดไทยพุทธาราม เมืองบริสเบน วัดพุทธรังษี เมืองซิดนีย์ เป็นต้น

๔.๒ ประเทศนิวซีแลนด์

ในประเทศนิวซีแลนด์มีจำนวนผู้นับถือพระพุทธศาสนาไม่มากนัก และผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่เป็นชาวเอเชียที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศนิวซีแลนด์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศนี้ดำเนินการโดยพระภิกษุชาวญี่ปุ่น ชาวอังกฤษ และชาวทิเบต ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพุทธสมาคมแห่งเมืองโอ๊คแลนด์ ปัจจุบันมีการสร้างวัดไทยขึ้นในนิวซีแลนด์เช่นเดียวกับในประเทศออสเตรเลียและประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป ทำให้พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ออกไปในโลกตะวันตกมากขึ้น

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสัจธรรมและความสงบสุขให้แก่โลก

ลักษณะของพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขของมวลชน เห็นได้จากตั้งแต่เริ่มประกาศพระศาสนา พระพุทธเจ้าทรงส่งพระสาวกออกประกาศศาสนาด้วยพระดำริว่า **จรต ภิกขเว จาริกิ พุทฺชนฺนิตาย พุทฺชนฺนุสสาย โลกานุกมฺปาย** แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พุทธชน เพื่อความสุขแห่งพุทธชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก ต่อมาหลังจากนั้นก็ตรัสหลักธรรมมากมาย โดยเน้นหลักการข้อนี้แม้ในการทำสังคายนาที่ทรงว่าว่า เพื่อจะให้พระศาสนานี้ดำรงอยู่มั่นคงยั่งยืนเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่พุทธชนคือ ชนจำนวนมากหรือที่เราเรียกว่า **ชาวโลก**นั่นเอง

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์อารยธรรมและความสงบสุขของมวลมนุษย์ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งคำสอนที่เสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าทางปัญญาให้แก่มวลมนุษย์ เนื่องจากเป็นศาสนาที่ประมวลไว้ซึ่งสรรพวิทยาการ ทั้งคติโลกและคติธรรมอย่างหลากหลายครบถ้วนบริบูรณ์ พร้อมทั้งจะสนองความต้องการทางความรู้และปัญญาด้วยลักษณะสำคัญต่อไปนี้

๑. หลักการที่เป็นความสำคัญของเหตุปัจจัย

หลักการของพระพุทธศาสนาได้แสดงให้เห็นว่า ชีวิตของคนเรานั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต ซึ่งเกิดขึ้นและดำเนินไปตามเหตุปัจจัยที่มีส่วนสำคัญ ๕ อย่าง คือ **รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ** ซึ่งอิงอาศัยกันเกิดขึ้นและสืบต่อกันไปโดยไม่ขาดสาย พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เข้าใจเหตุและปัจจัยเหล่านี้และสอนให้ดับกิเลสคือตัณหาของจิตหรือปัญหาชีวิตให้หมดสิ้นลงเพื่อเข้าถึงซึ่งความดับทุกข์

๒. พระพุทธศาสนาเป็นวิธีการแก้ปัญหา

หลักธรรมของพระพุทธศาสนาสอนให้แต่ละคนศึกษาและนำไปปฏิบัติจริง คือต้องให้แต่ละคนรู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจสภาวะแวดล้อม กำหนดตัวปัญหาหรือสภาพของปัญหา รู้สาเหตุของปัญหา รู้การแก้ปัญหาคือการดับทุกข์ กำหนดความอยากได้ อยากมี อยากเป็น พัฒนาจิตใจให้หลุดพ้นจากปัญหาเหล่านั้น เมื่อจิตใจหลุดพ้นก็แก้ปัญหาได้ วิธีการแก้ปัญหาตามแนวทางการแก้ปัญหาชีวิตอันประเสริฐ ๘ อย่าง คือ มรรคมีองค์ ๘

จากหลักการทั้ง ๒ อย่างนี้ ทำให้พระพุทธศาสนามีโอกาสได้สร้างสัจธรรมและความสงบสุขในระดับต่าง ๆ ดังนี้

ความสำคัญในระดับบุคคล

คำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนได้อย่างดี ทำให้เกิดความสุขสงบภายในจิตใจ คลายจากความทุกข์โศกของบุคคลเพราะพระพุทธศาสนามีหลักธรรมเกี่ยวกับความประพฤติและข้อปฏิบัติที่ว่าด้วยเหตุและผล บุคคลสามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อความเจริญของตนได้ ความเชื่ออย่างไว้ซึ่งสงฆ์ในกฎแห่งกรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ เป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของศีลธรรมในสังคม คนที่เชื่อมั่นอย่างไว้ซึ่งสงฆ์ในกฎแห่งกรรมจะเสียสละความสุขส่วนตัวและทรัพย์สินมัตถิของตน ตลอดทั้งชีวิตก็ยินดีสละได้เพื่อความถูกต้อง ความเป็นธรรมในสังคม ความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรมยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยลดความรุนแรงที่มนุษย์จะกระทำต่อผู้อื่น อาจเรียกว่าเป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนก็ได้

ความสำคัญในระดับสังคม

พระพุทธศาสนาเป็นหลักประกันทางสังคมที่สำคัญมาก เพราะมีหลักคำสอนที่มุ่งให้คนละเว้นความชั่ว มุ่งทำความดีและทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เน้นในเรื่องความเมตตา กรุณา ความสามัคคี สอนให้โอบอ้อมอารีด้วยการให้ การพูดดีต่อกัน การสงเคราะห์ชุมชน การวางตนให้เหมาะสม ที่เรียกว่า **สังคหวัตถุธรรม** ซึ่งเป็นธรรมที่ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

พระพุทธเจ้าได้กำหนดสังฆะ หมายถึง สังคมสงฆ์ให้เป็นสังคมอริยะหรืออารยะ เป็นสังคมของผู้เจริญที่มุ่งสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นความร่วมมือของมนุษยชาติ ถือเป็นสังคมในอุดมคติอันมีศีลธรรมเป็นกฎและกติกาของสังคม เช่นเดียวกับสังคมประชาธิปไตยมีกฎหมายเป็นกติกาของสังคม สังฆะเป็นสังคมของพระสงฆ์ซึ่งมุ่งปฏิบัติดีปฏิบัติชอบไปสู่เส้นทางอริยบุคคล เป้าหมายอยู่ที่ความหลุดพ้น สังคมสงฆ์ที่ยึดการประพฤติตามพระธรรมวินัยยึดหลักเหตุผล คือ ธรรมาธิปไตยเป็นใหญ่เป็นสังคมที่พระพุทธเจ้าทรงออกแบบไว้ให้เป็นสังคมตัวอย่างที่มนุษย์สามารถนำไปใช้ได้ทุกคนไม่ว่าจะมีชาติกำเนิดอย่างไรก็ถือว่ามีความเสมอภาคกัน จะแตกต่างกันไปตามความเจริญในธรรมของแต่ละบุคคล เป็นสังคมที่ส่งเสริมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนานั้นถือว่าการเกิดเป็นมนุษย์เป็นเรื่องยาก เมื่อเป็นมนุษย์แล้วก็ถือว่า มีโอกาสดีที่จะได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง สังฆะจึงเป็นตัวอย่างการพัฒนาจากฐานของสังคมประชาธิปไตยได้อย่างดี

๓. ความสำคัญในระดับประเทศ

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมอันเป็นเครื่องมือพัฒนาไปสู่ความเป็นอารยชน ได้แก่ **อริยวัฑฒิ ๕** ซึ่งเป็นหลักธรรมหรือคุณสมบัติพื้นฐานที่ทำให้ผู้ปฏิบัติหลุดพ้นจากความเป็นอนารยชนหรือคนป่าเถื่อน เป็นหลักธรรมเพื่อการสร้างคนในสังคมให้เป็นคนมีคุณภาพอย่างแท้จริง **อริยวัฑฒิ ๕** ประกอบด้วย **ศรัทธา**

พระวิสุทธิวงศาจารย์ญาณมุนี อโศกมุนี เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร

ศีล **สุตะ** **จาคะ** และ **ปัญญา** **ศรัทธา** คือ การปลุกฝังให้คนเชื่อในเหตุผล ใช้ปัญญา ไม่เชื่อมงคลตื่นข่าว มีความเชื่ออย่างมั่นคงในกรรมผลของกรรม เชื่อมั่นว่าทุกคนมีกรรมเป็นของตนและเชื่อมั่นการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า **ศีล** คือ การทำกาย วาจาให้เรียบร้อย การรักษาศีล ๕ และธรรม ๕ จะเป็นเครื่องอบรมคนให้เป็น

มนุษย์ที่สมบูรณ์ **สุตะ** ได้แก่การเรียนรู้สรรพวิทยาการต่าง ๆ โดยเฉพาะการฟังธรรมของพระอริยะคือพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นพระธรรมอันประเสริฐ **จาคะ** คือการเป็นคนใจกว้าง มีน้ำใจ มีจิตวิญญานที่ดี มุ่งเสียสละเพื่อความสุขของผู้อื่น และ **ปัญญา** คือการพิจารณาในความเจริญและวิธีการที่จะก้าวไปสู่ความเป็นอารยชน ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมอันเป็นความสมานฉันท์ในประเทศชาติ โดยเฉพาะประเทศไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังมีธรรมสำหรับพระราชาและผู้นำประเทศซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบนำพาประเทศชาติไปสู่ความเป็นอารยประเทศดังพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า **ราชา มุขี มนุสฺसानิ แปลว่า พระราชาเป็นประมุขของประชาชน หรือพระราชาคือผู้นำของประชาชน** จึงต้องมีทศพิธราชธรรมอันประกอบด้วยหัตถ์ธรรม คือ **ทาน** (การให้) **ศีล** (ความประพฤติเรียบร้อย) **บริจาค** (การเสียสละ) **อาชวชะ** (ความเป็นผู้มีอริยาศัยข้อตรง) **มัททวะ** (ความอ่อนโยน) **ตบะ** (ความข่มใจต่อสิ่งเย้ายวน) **อภิกโรธะ** (ความไม่โกรธ) **อวิหิงสา** (ความไม่เบียดเบียน) **ขันติ** (ความอดทน) **อวิโรธนะ** (ความไม่คลาดจากธรรม) ถ้าผู้นำมีธรรมทั้ง ๑๐ ข้อเหล่านี้ก็จะส่งผลให้ประชาชนมีอริยวัฑฒิ ๕ ซึ่งจะช่วยนำพาประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองช่วยกันสร้างสรรค์อารยธรรม ประเทศทั้งประเทศก็พบกับสันติภาพ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงประกอบพิธีเวียนเทียน ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

๔. ความสำคัญในระดับโลก

พระพุทธศาสนาในชมพูทวีปได้เผยแผ่เข้าไปในประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบัน มีผู้นับถือพระพุทธศาสนาอยู่ในทุกทวีปทั่วโลก เป็นที่พึงทางใจของคนมาเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี นับเป็นศาสนาเก่าแก่ที่มีคนนับถือมาก เป็นมรดกอันล้ำค่าของมนุษยชาติ สังคมมนุษย์ในปัจจุบันถือว่ามีความเจริญรุ่งเรืองในอารยธรรมอย่างสูงสุด แทบจะกล่าวได้ว่ามนุษย์สามารถบรรลุความต้องการทางด้านวัตถุได้เกือบทุกอย่างนับว่ามนุษย์มีความสุขในระดับหนึ่ง แต่ทราบใดที่มนุษย์โลกยังไม่สามารถบรรลุความสุขทางจิตใจได้ ตราบนั้นมนุษย์ยังไม่พบกับสันติสุขอย่างแท้จริง หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งเน้นลงที่การปลดปล่อยมนุษย์ออกจากเครื่องพันธนาการทั้งทางกาย ใจ ให้เป็นอิสระจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง ด้วยการไม่ทำชั่วทั้งปวง บำเพ็ญกุศลให้เต็มที และชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ นักปราชญ์ทั้งหลายทั้งในอดีตและปัจจุบันมีความเห็นสอดคล้องกันว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประกาศความเป็นอิสระของมนุษย์ให้ปรากฏแก่โลกยิ่งกว่าศาสนาใด แนวโน้มในปัจจุบันชาวโลกแม้แต่ชาวตะวันตก จึงมุ่งศึกษาทางแห่งสันติภาพและความสงบสุขที่แท้จริงดังกล่าวมากขึ้นเรื่อย ๆ

โลกเรามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เราจึงอาจเรียกว่าเป็นโลกอารยะได้ ความเป็นอยู่ของมนุษย์แต่แรกเริ่มมีความเรียบง่าย ชีวิตไม่มีอะไรซับซ้อนและยุ่งยาก การจัดระเบียบทางสังคมค่อย ๆ เกิดขึ้นเนื่องจากมีคนมากขึ้น จำเป็นต้องมีบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม การแบ่งชนชั้นทางสังคม มีระบบกษัตริย์ มีระบบทางสังคมเกิดขึ้น และมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้สังคมบางแห่งมีความเจริญเกิดขึ้นตามยุคสมัย เช่น สมัยก่อนประวัติศาสตร์ราว ๖,๐๐๐ ปีที่แล้ว ได้เกิดอารยธรรม เมโสโปเตเมีย อารยธรรมอียิปต์ และต่อมาเกิดอารยธรรมในจีน อินเดีย และอเมริกากลาง เป็นต้น

อารยธรรมแต่ละยุคแต่ละสมัยเกิดขึ้น และเสื่อมไปตามกาลเวลา แต่สิ่งที่เหลือไว้คือ มนุษย์ได้ศึกษาความรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเปรียบเทียบความรู้ของมนุษย์ใน

พระวิสุทธิวงศาจารย์ญาณมุนี

อารยธรรมของโลกสมัยแรก ๆ กับความรู้ของมนุษย์ในยุคสังคมความรู้ปัจจุบัน จะเห็นได้ชัดเจนว่า ความรู้ของมนุษย์ได้เพิ่มพูนขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นไปอย่างไม่อาจหยุดยั้ง ความเจริญของอารยธรรมเหล่านี้ถือเป็นความสำเร็จอันยอดเยี่ยมของมนุษย์ แต่ที่สำคัญอารยธรรมนั้นควรเป็นไปเพื่อการสร้างสันติภาพให้แก่มวลมนุษยชาติ ดังนิยามความหมายของเพลโต (Plato) ปรัชญาเมธีชาวกรีกได้ให้ไว้ว่า

อารยธรรม คือ ชัยชนะของการจิตใจเหนือการใช้กำลัง ซึ่งถือกันว่า **การจิตใจ** คือ ความร่วมมืออันเป็นปัจจัยในการสร้างสัมพันธภาพอันดีในหมู่พลมนุษย์และอารยธรรมนี้เองที่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาโลกให้เจริญไม่ว่าในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต สังคมที่มีความร่วมมือกัน มีความรักความเมตตาต่อกัน คือสังคมอารยะหรือสังคมของผู้เจริญ พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเพื่อความสุขให้แก่ชาวโลก

ดังนั้น พุทธศาสนิกชนทุกคนควรสำนึกตระหนักในพระมหากรุณาคุณในเรื่องนี้ ด้วยการมุ่งพัฒนาตนเองด้วยการเรียนรู้ให้เข้าถึงธรรมอันประเสริฐ เพื่อการพัฒนาตนให้หลุดพ้นจากสิ่งที่เป็นเครื่องเศร้าหมอง โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ซึ่งมีความหวังของสังคมและโลก ควรใช้เวลาศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ คือเบญจศีล เบญจธรรม ซึ่งเป็นมนุษยธรรมและเป็นธรรมที่จะนำพาชีวิตของตนและของชาวโลกไปสู่สันติภาพ เพราะมนุษยธรรมสามารถสร้างสรรค์อารยธรรมของโลกให้เจริญยิ่งขึ้น

พระพุทธศาสนา ซึ่งมีถิ่นกำเนิดในประเทศอินเดีย ปัจจุบันได้เผยแผ่ไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ถึงแม้บางทวีป อาทิ ทวีปอเมริกาใต้ ทวีปแอฟริกา การนับถือพระพุทธศาสนาอย่างจำกัด อยู่เฉพาะในหมู่ชนชาวเอเชีย แต่ในอนาคต อันใกล้มี ศักยภาพอันน่าทึ่งของพระพุทธศาสนา มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาได้พิสูจน์ให้สังคมโลกประจักษ์แล้วว่า หลักการของพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ประโยชน์ให้ชื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี และช่วยสร้างความสุขให้แก่ชาวโลกได้ด้วย

คำศัพท์สำคัญที่ควรรู้

เดรวาท	คำกล่าวของพระเถระหมายถึง นิยามเดิมของพุทธศาสนา
นาลันทา	ชื่อมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในอินเดีย ต่อมาถูกกองทัพเติร์กทำลาย
พระธรรมทูต	พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ
พุทธชนิตี	งานฉลอง ๒๔ พุทธศตวรรษ รัฐบาลอินเดียจัดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐
มหายาน	นิกายที่แยกมาจากนิกายเดิมเดรวาท
สมณวงศ์	วงศ์ของสมณะหรือวงศ์ของผู้สงบ
สยามวงศ์ หรืออุบาลีวงศ์	พระในศรีลังกาที่คณะสงฆ์ไทยที่พระอุบาลีเป็นหัวหน้าไปบวชไว้ในสมัยอยุธยาสืบเนื่องมาจนปัจจุบัน
สุชาวติ	แดนที่มีความสุข ชื่อสวรรค์ฝ่ายมหายาน
หินยาน	นิกายเดิมของพุทธศาสนาชื่อเดรวาท
อาจารย์วาท	ชื่อหนึ่งของนิกายมหายาน

กิจกรรมการเรียนรู้

นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปรายองค์ประกอบที่ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในประเทศต่าง ๆ ในประเด็นต่อไปนี้

- กลุ่มที่ ๑ ประมุขของประเทศ
- กลุ่มที่ ๒ ผู้ทรงความรู้ฝ่ายสงฆ์
- กลุ่มที่ ๓ ผู้อุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา
- กลุ่มที่ ๔ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผลและเข้ากันได้กับวิถีชีวิตของคน
- กลุ่มที่ ๕ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

คำถามท้าทาย

- ๑. พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร จึงทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองในอินเดีย จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่าง
- ๒. ปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้คนในทวีปเอเชียยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาสืบมาจนถึงปัจจุบัน
- ๓. เหตุใดคนในประเทศที่เจริญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงหันมาไม่ทิ้งแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา และศึกษาศาสนาธรรมเพิ่มมากขึ้น
- ๔. การสังคายนาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างไรต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา